Baleset-kártalanítás a bányaüzemben.

Írta: *Dr. mindszenti Lichtenberg Pál.*

Az 1907. évi XIX. t.-c. előidézte nagy változások a munkásbaleseti jog terén több irányban bizonytalanságot eredményeztek. A törvény majdnem négy éves életbenléte után elmélkedve megállapítható, hogy a bányamunkások voltak azok, kiknek sorsa a legbizonytalanabbá vált. A munkaadó, a társládai szervezet és a kerületi pénztárak, mint képzelhető kártalanításra köteles alanyok közötti hézagokon a bányamunkás kártérítési igénye szétfoszlott.

Az 1907. évi XIX. t.-c. életbeléptével a felsőbíróságnál a bányamunkás kártérítési keresete elutasittatott hosszú ideig, a törvény nem szerencsés konstrukciója miatt, mely a bányamunkást biztosításra kötelezettnek minősíti, de egyidejűleg őt a biztosításból – túlzás nélkül mondható – kizárja. Mi sem volt tehát természetesebb, mint hogy a törvény generalizáló rendelkezése alapján a bíró is generalizált és a bányamunkás kivételes helyzetét csak ott fedezte fel, hogy a keresetét nem hatáskör hiányából vetette vissza, hanem érdemben utasította el és a perköltségeket kölcsönösen megszüntette. Ennek a formális megkülönböztetésnek megvolt a lényegre az a jótékony hatása, hogy felszínen tartotta az eltérést, mely még a legradikálisabb felfogás mellett sem volt észre nem vehető. Ez a lényeges eltérés nem a kártérítésre köteles alanyban kulminál, hanem abban, hogy míg a törvény által statuált alany az ipari alkalmazottnak nyújtja és nyújtani köteles a törvény által meghatározott kártalanítást, a törvény alapján kártalanítási alanynak a bíróság által felvett társláda azt a kártalanítást nem nyújtja. A helyzet tehát az volt, hogy a bányamunkás^ nak viszonya munkaadójához ugyanaz volt, mint a biztosításra köteles más alkalmazottaké – eddig a pontig azonban a két helyzet teljesen ellentétes volt. Midőn tehát a Curia megkezdette az eltérést azon álláspontjától, nem tett egyebet – causa data, causa non secuta – elvonta azt a juttatást a munkaadótól, melyet az, minthogy az 1907. évi XIX. t.-cikknek megfelelő társpénztárról nem gondoskodott, ki nem érdemelt.

A Curia irányváltozása annak az örökéletű szabálynak a visszhangja volt, hogy summum jus summa injuria és hogy az inter partes jus nem jus generalis. A jus generalis: a bányaüzemben alkalmazott is biztosított; az inter partes jus az – és ez az igaz –: nem biztosított, mert az az alany, amelynél biztosítva kellene lennie, de facto nem biztosította, arra – in dubio mitius – köteles nem lévén. A múlt felett, mert ismétlem, ez a bírói álláspont ma már a múlté, gondolkodva, érthetetlen, hogy felsőbíróságunk miként térhetett ki azon köztudomású tény elől, hogy a bányaüzemeknek csekély hányada gondoskodik alkalmazottjai biztosításáról – megfelelő mértékben – társládák keretében. A praktikus oldalát pedig vizsgálva a múlt helyzetnek, nagyon kétséges, vajjon perújítással orvosolható-e a bírói gyakorlatban megnyilvánult jogi felfogás. Azoknak a felpereseknek tehát, akik ezen kritikus időben érvényesítették igényeiket, aligha marad és jut más osztályrész, mint az a dicsőség, hogy az ő roncsaikon épült ki – az áthidalás után a mai helyes joggyakorlat.

Az átmeneten, mely a mostani helyzethez vezetett, meglátszott felsőbíróságunk idegenkedése a korábbi jogállapot, a veszélyes üzem, jogszabályának viszszaállításától. És meglátszott az az éleslátás, hogy a visszatérés a korábbi állapothoz a szankcionálása egy – bármint fogjuk is fel a kérdést – törvénynyel, de mindenesetre törvényhozói intencióval ellenkező tényleges állapotnak. így magyarázható meg, hogy a bányaüzemi kártérítési pereknek az 1907. évi XIX. t.-c. alapján történt elbírálását nem követte közvetlenül a veszélyes üzem, az objektív felelősség jogszabályának az alkalmazása. Megelőzte ezt annak az ideiglenes segítségnek az előhívása, mely abban állott, hogy a bányamunkással szemben elejtetett a sok hányattatáson keresztülment 82. §. Kimondotta a Curia, hogy a bányamunkás követelhet munkaadójától kártérítést, ha gondatlanság forog fenn, még ha ez a gondatlanság nem is a 81-82. §§. konkrét gondatlansága, mondhatnám renitencia, hanem bármilyen irányú gondatlanság is, és teheti ezt nemcsak, ha ez a generális gondatlanság jogerős büntetőbírói ítélettel megállapítást nyert, hanem a gondatlanságnak – jelentéktelen volta miatt büntetőbírói beavatkozásra alkalmatlan mértéke mellett is.

A munkásbaleseti perek múltja megmutatta már egyszer, hogy ebből a szabályból az átlépés az objektív felelősség szabályára könnyű. Ez az ut tehát már egyengetve volt. Nem csodálható tehát, ha ma már a bányaüzemi alkalmazott kártalanítási joga a korábbi állapot – értve ez alatt az 1907 július 1. előtti állapotot – szabályai szerint bíráltatik el, vagyis annak a kérdésnek az elbírálásánál, hogy kitől, milyen ese-

*) A főváros a szegényjogon való perlés gyökeres reformját tervezi, mely egész új alapokon (kerületenként) rendezné ezt a fontos ügyet. Az ügyre visszatérünk. (A szerk.)

tekben és feltételek mellett és mily mértékben követelhet a bányaüzemben balesetet szenvedett alkalmazott vagy annak igényjogosultja kártalanítást, a korábbi az 1907 július 1. előtti állapot szabályai szerint bírálandó el.

A bírói gyakorlattal egyidejűleg folyik azonban a mozgalom annak az eléréséhez, hogy a „modern kor igényeinek" megfelelő társládák felállítására kényszeríttessenek a munkaadók és munkások.

Nem férhet kétség ahhoz, hogy a jelenlegi bírói álláspont, mely gyakorlati célokat is szolgál, karöltve ezzel a mozgalommal, meg fogja szüntetni az évtizedek mulasztását és jogszabály fogja – elkésetten – kimondani, hogy bányaüzem-fentartók kötelesek az 1907. évi XIX. t.-cikkben előírt kártalanítást nyújtó társládákat fentartani, vagy bár ennek indoka aligha lehet, ha a különválasztás megtörtént, a hatóság által jóváhagyott esetekben az alkalmazottaknak az 1907. évi XIX. t.-c.-ben felállított alanynál való biztosításáról gondoskodni.

A röviden fejtegetett kérdésnek van még egy oldala, mely figyelemre méltó. Az 1907. évi XIX. t.-c. gyökeresen átalakította az üzemfentartóknak, a munkaadóknak szavatossági biztosítását magánintézeteknél. Ennek tárgya maradt továbbra is a régi: az üzemfentartóknak harmadik személyekkel szembeni szavatossága és a munkaadónak az 1907. évi XIX. t.-c.-ben fentartott szavatossága az O. M. B. P.-ral és az alkalmazottakkal szemben. Ez a szavatosság, a munkaadónak az a szavatossága, mely ma megvan alkalmazottaival szemben, az 1907. évi XIX. t.-c.-hez idomított szavatossági biztosítási intézmény keretében elhelyezést nem nyerhet, diskutabilis tarifa mellett. Ez a szavatosság, mely ma terheli a bányaüzem munkaadóját, nem alkalmas a magánbiztosításra; az érvényben levő szavatossági biztosítási szerződések erre a szavatosságra ki sem terjednek. Beállott tehát az a helyzet, hogy iparunk egy oly ága, melynél a szavatossági biztosítás elmaradhatlan szükséglet biztosítás nélkül áll. Hogy ez mit jelent, tudja mindenki, aki a szavatossági biztosításról csak sejti, hogy micsoda. És ezen az állapoton változtatni mindaddig nem lehet, míg a bányaüzem fentartójának munkaadói szavatossága az 1907. évi XIX. t.-cikkhez idomított szavatossági biztosítási intézmény kereteiben elhelyezhető nem lesz. Ez az állapot pedig csak akkor fog bekövetkezni, midőn a biztosítási kötelezettséget a bányaüzemre is épp úgy jogszabály, félreérthetlen jogszabály fogja kimondani – akár társ-, akár kerületi pénztárak keretében – mint az egyéb üzemekre. Csak akkor lehet szó vállalható kockázatról és fizethető díjakról, ha a szavatosság előfeltételei és mértéke épp úgy szabályozva lesznek itt, mint másutt.

Ezen röviden érintett kérdések vetődnek felszínre a jelenlegi irányzat láttára. A kérdések fontossága a megoldást és annak sürgősségét parancsolólag írják elő. Itt is, mint minden téren, sokat, – talán mindent – várhatunk az érdekelt körök komoly, céltudatos igyekezetétől és munkájától. Megnyugvásul szolgálhat, hogy a jelenlegi állapot tűrhetetlen és hogy a közös cél a külsőleg ellentétes érdekeket egyesíteni és közös munkára csoportosítani alkalmas.